

ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ІНТРОДУКЦІЇ ВИДІВ IRIDACEAE L. У
БОТАНІЧНОМУ САДУ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Інтродукційна робота і створення живих колекцій – головний напрям ботанічних садів, що дозволяє максимально охопити рослинне різноманіття. Представники *Iridaceae* - красивоквітучі рослини, що широко використовуються в декоративному садівництві, до них відносять *Iris*, *Freesia*, *Gladiolus*, *Tigridia*. Серед областей найбільшого різноманіття *Iridaceae* різко і виділяються дві: південноафриканська, на території якої росте 45 родів і близько 900 видів, і центрально-південноамериканську на якій росте менша кількість родів і видів.

Об'єктами нашого дослідження стали представники *Iridaceae*, а саме представники родів: *Iris*, *Freesia*, *Gladiolus*, *Tigridia* у колекції ботанічного саду ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Метою роботи була оцінка перспективності вирощування даних видів на Сході України. Нами проводились дослідження з вивчення біологічних та індивідуальних особливостей даних видів. Досліджувались агротехнічні прийоми, що дозволяють вирощувати їх у відкритому ґрунті, питання оптимізації розмноження. Розвиток рослин вивчали шляхом фенологічних спостережень.

Gladiolus murielae Kelway – походить з Ефіопії. Багаторічна трав'яниста рослина, з крупною бульбоцибулиною до 5 см в діаметрі. Стебло 50–70 см в висоту, слабо розгалужене з 1–2 листками вгорі. Нижні листки лінійні, 40–50 см довжини. Суцвіття – трьох квітковий колос із 2–3 квітками до 10 см в діаметрі. Квітка зигоморфна, 6-ти членна. Чашолистки ланцетні, загострені, зелені до 7 см завдовжки. Пелюстки овальні загострені на кінцях, 4–5 см довжиною; верхня більш округла і коротша за бічні, з червонувато-коричневою плямою біля основи. Плід – видовжена 3-х гнізда коробочка, насіння трикутне, коричневе. Цвіте в вересні – жовтні. Висаджують у відкритий ґрунт після настання стабільної $t 15^{\circ}\text{C}$. Вегетаційний період складає 172 – 186 днів і закінчується в листопаді. Розмножується в ботанічному саду лише дочірніми бульбоцибулинами, які у великій кількості утворюються на материнській рослині. По закінченню вегетаційного періоду бульбоцибулини викопують та зберігають у сухому піску при $t 10^{\circ}\text{C}$.

Iris domestica (L.) Goldblatt & Mabb. – походить з Японії. Багаторічна короткокореневищна трав'яниста рослина. Висота стебла коливається від 80 до 150 см. Нижні листки широкомечоподібні шириною 2,5 – 4 см. і 25 – 50 см завдовжки. Суцвіття розгалужене китицеподібне з 12 – 20 квітками. Квітки актиноморфні 5 – 7 см в діаметрі, широковідкриті червонувато-бурі мають шість зрослих при основі пелюсток. Чашолистки відсутні. Плід – 3-х гнізда коробочка, насіння округле чорне 0,5 см в діаметрі. Цвітіння в кліматичних умовах м. Харків настає в другій половині серпня – на початку вересня і триває 10 – 14 днів. Після цвітіння утворюються плоди з життєздатним насінням, яке дає дружні всходи. Сіянци починають квітнути в перший рік. Вегетаційний період триває 190 – 210 днів. На зиму кореневища доцільно викопувати, оскільки рослини, що залишаються у відкритому ґрунті, навіть за наявності укриття, не квітують, хоча щороку відновлюють вегетативний ріст. Розмножується як вегетативно так і насінням.

Freesia x hybrid Hort. – має походження з Південної Африки. Стебло 80 – 100 см заввишки. Листки мають довжину 15 – 20 см, а ширина становить 1 – 1,5 см. Суцвіття – пухкий колос з 10 – 12 квітками. Квітки воронкоподібні, від зеленувато-жовтих до фіолетових, запашні. Оцвіттина проста. Пелюсток 6, що зрослися при основі, овальні і загострені на кінцях довжиною 4 – 5 см. Вегетаційний період становить 300 – 310 днів, тому для вирощування у відкритому ґрунті потрібне попереднє пророщування у теплиці. Бульбоцибулини (яйцеподібно-конічні до 5 см в діаметрі) висаджують в листопаді в горщики, а на весні пророщені рослини пересаджують у відкритий ґрунт. Цвітіння починається у вересні – жовтні. Через тривалий вегетаційний період в умовах ботанічного саду цвітіння спостерігалось один раз в 2015 році. Розмножується лише вегетативно.

Iris reticulata M.Bieb. є багаторічною трав'янистою рослиною. Її цибулина має невеликі розміри і складається зовні з сігчасто-волокнистих лусок, а усередині – з однієї великої соковитої тунікатної луски. Квітконіс одноквітковий і в період цвітіння є недорозвиненим, але протягом вегетації видовжується. Квітки сині, синьо-фіолетові або червонувато-фіолетові з жовтою плямою на зовнішніх частках оцвіттини і їх діаметр становить 5 – 7 см. Оцвіттина віночкоподібна 6-ти членна. Внутрішні частини оцвіттини вузько ланцетні, а зовнішні мають піднесений широкий жолобоподібний нігтик. Листки прості, чотиригранні, жорсткі, загострені. Природно зростає в передгір'ях півдня і сходу Кавказу, на північному сході Туреччини, північному сході Іраку, півночі і заході Ірану. Цей вид слугував основою для створення різноманітних сортів. Плоди-коробочки тригранні, що розтріскуються по стулках. Цибулини висаджують у відкритий ґрунт восени (жовтень). Зимує без укриття і на одному місці може залишатись до 3 років, без втрати декоративності.

Iris danfordiae (Baker) Boiss. багаторічна трав'яниста рослина з невеликою цибулиною, що походить з Туреччини. Має одноквітковий квітконіс, який в період цвітіння недорозвинений. Квітка 6-ти членна з віночкоподібною оцвіттиною яскраво-жовтого кольору до 7 см в діаметрі, ароматна. На нігтиках зовнішніх частин оцвіттини є помаранчева поздовжня смужка, оточена цяточками зеленого кольору. Внутрішні частини оцвіттини короткі, недорозвинені. Цвіте ранньою весною. Цибулини висаджують у відкритий ґрунт восени (жовтень). Зимує без укриття, на одному місці може залишатись до 3 років, без втрати декоративності.

Tigridia pavonia (L.f.) DC. – багаторічна бульбоцибулинна рослина, що природно зростає в Центральній Америці (Мексика і Гватемала). Стебло має висоту 30 – 70 см і може бути розгалуженим. Бульбоцибулина неправильної форми до 6 см завдовжки і 3-4 см в діаметрі. Прості листки мечоподібної форми, рівномірно складчасті, світло-зеленого кольору. Квітки мають діаметр 10 – 15 см і розміщуються на верхівці квітконоса поодинокі або по 2 – 3. Оцвіттина складається з шести частин помаранчево-червоного кольору. Під час квіткування (липень – серпень) її квітки розкриваються по черзі. Плід – коробочка. Цей вид потребує попереднього пророщування (квітень) перед висадкою у відкритий ґрунт (початок червня).

Iris xiphium L. природно зростає на Піренейському півостріві, півдні Франції і Північній Африці. Має висоту у 25 – 45 см, зазвичай одноквітковий. Цвітіння починається в середині липня. Квітки мають синій та жовтий кольори, великі, 5 – 7 см в діаметрі. Нігтик зовнішніх частин оцвіттини видовжений; трубка оцвіттини недорозвинена. Зимує у відкритому ґрунті, але потребує укриття на зиму. Після декількох років культивування потребує пересадки на нове місце. В такому випадку цибулини у відкритий ґрунт висаджують на весні у травні.

Таким чином, досліджені інтродуценти в умовах ботанічного саду ХНПУ імені Г.С. Сковороди успішно проходять усі фенологічні фази, що свідчить про гарну адаптацію до нових умов культивування. Перспективність використання *Iris reticulata*, *Iris danfordiae*, *Iris vulgare*, *Gladiolus murielae* в озелененні Харківщини доведено, а *Freesia*, *Tigridia* та *Iris domestica* потребують подальшого вивчення та вдосконалення агротехнічних прийомів.

Денисова О.С., Амангелдієва М.С., Гончаренко Я.В.
**ОСОБЛИВОСТІ КВІТУВАННЯ ДЕЯКИХ ЕФЕМЕРОЇДІВ В УМОВАХ
БОТАНІЧНОГО САДУ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Озеленення вважається одним із перспективних напрямків господарства, бо рослини в житті людини відіграють значну роль. Вони покращують санітарно-гігієнічний стан довкілля, мають позитивний вплив на психо-емоційний стан людини (Казарінова, 2004; Скороходова, 2016). Різнобарв'я кольорів – один із бажаних аспектів озеленення, а автохтонна флора не може його повністю задовольнити. Тому, все більше використовується інтродуцентів у порівнянні із автохтонами. Одним із важливих показників адаптації